

Kırgızistan'da yeni kriz



Dünya

04 Kasım 2020 12:15:45

Kırgızistan'da 4 Ekim'de gerçekleştirilen parlamento seçimleri ülkede yeni bir siyasi kriz meydana getirdi. Seçime katılan 16 partiden yalnızca dördü yüzde 7'lik seçim barajını geçebildi. Bu partilerin üçünün mevcut hükümetle doğrudan bağlantılı olması tepkileri daha da artırdı. Seçime dair usulsüzlük iddialarıyla birlikte, sonuçlardan memnun olmayan 12 siyasi parti gösteri başlattı ve polisle protestocular arasında arbede yaşandı. 5-6 Ekim tarihlerinde cumhurbaşkanlığı sarayı ve parlamento dahil olmak üzere pek çok yeri ele geçiren protestocular eski Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev ve eski Milletvekili Sadır Caparov'un da aralarında olduğu önde gelen tutuklu siyasetçileri serbest bıraktı.

İNSAMER Avrasya araştırmacısı Burak Çalışkan'ın yorumu

Ülkedeki gerginliğin ardından Kırgızistan Seçim Komisyonu parlamento seçim sonuçlarını iptal etti. Bu süreçte Başbakan Kubatbek Boronov ve tüm kabinesi görevden uzaklaştırılırken 10 Ekim'de kitlesel isyana sebep olmak suçlamasıyla Atambayev tekrar gözaltına alındı. 14 Ekim'de Kırgızistan Parlamentosu Sadır Caparov'u başbakan olarak seçti. 15 Ekim'de Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov ülkedeki huzursuzluğu sonlandırmak adına istifa ederken Meclis Başkanı Kanatbek İsayev'in görevi reddetmesiyle cumhurbaşkanı yetkileri de Sadır Caparov'a devredildi. Bir anlamda Başbakan Caparov 10 Ocak 2021'de gerçekleştirilecek erken cumhurbaşkanlığı seçimlerine kadar başkan vekilliğini de üstlenecek.

29 yılda üçüncü devrim

6,5 milyon nüfusa sahip Kırgızistan'ı Orta Asya'nın diğer devletleri olan Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan'dan ayıran temel bir farklılık söz konusu. Bahsedilen bu dört devletin her birinde siyasi otorite ve lider epey güçlü bir konumdayken, bu durum Kırgızistan'da günümüze kadar sağlanamadı. Bir anlamda, ülkedeki hiçbir lider yahut grup gücünü sağlamlaştıramadı. Sivil toplumun en kuvvetli olduğu bölge ülkesinde demokrasi, seçimler ve halk hareketleri de farklı bir noktaya taşınmış durumda. Nitekim Ekim 2017'de çatışma ortamı olmadan gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimleriyle Orta Asya'da ilk kez liderlik demokratik yollarla el değiştirirken, Kırgızistan da bölgenin demokratik yönden en fazla ilerleyen ülkesi olarak sunulmuştu. Buna rağmen ülkedeki kronik sorunların devam etmesi, yeni siyasi ve sosyal krizlerin yaşanmasına yol açıyor.

Bu noktada eski Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov'un daha önceki iki selefi gibi görevini protestoların ardından bırakmasıyla birlikte, Kırgızistan'ın 29 yıllık bağımsızlık sürecinde üçüncü devrim meydana gelmiş oldu. Bunlardan ilki, 2005 yılında hükümetteki yolsuzluğa karşı hoşnutsuzluk ve muhalefete yönelik baskıların ardından gerçekleşen halk hareketleri sonucunda Cumhurbaşkanı Askar Akayev'in devrilmesiyle sonuçlanan süreçti. Sonradan "Lale Devrimi" olarak adlandırılan bu olayların ardından, Kırgızistan'da cumhurbaşkanının yetkileri sınırlandırılırken parlamentoya daha fazla yetki verildi.

2010 yılında ise yolsuzluk iddialarıyla birlikte, ülkenin güneyinde yaşanan etnik çatışmalar yoğun protestolara neden oldu. Cumhurbaşkanı Kurmanbek Bakiyev'in iktidarını kaybetmesine sebep olan çatışmalar, ülkede yeni bir süreci başlattı. Kırgızistan bir anlamda zaman zaman bölgenin "demokrasi adası" olarak adlandırılrsa da mevcut istikrarsızlık Kırgız halkı için ciddi problemlere sebep oluyor.

Kronikleşen dışa bağımlılık

2003 yılından itibaren Kant şehrinde bir askeri üssü bulunan Rusya, Kırgızistan'ın siyasetinde de epey etkin bir konuma sahip. 2014 yılında Manas'taki askeri üssünü kapatmak zorunda kalan ABD pek çok vakıf, dernek, medya ve sivil toplum kuruluşu üzerinden ülkedeki nüfuzunu sürdürüyor. Çin ise yatırımlar ve kredilerle son yıllarda Kırgızistan'daki etkisini giderek artırıyor. Buna rağmen, ülkede yaşanan son krizi küresel bir mücadele olarak görmek yerine, iç siyasi dinamikler üzerinden okuyabiliriz. Küresel aktörlerin yerel unsurlar üzerinde belirleyici bir etkisi söz konusu olsa da, istikrarsız ve belirsiz Kırgız siyasal sistemi bu krizin odak noktasını oluşturuyor.

Birçok yazar Kırgızistan'ı "Orta Asya'daki tek gerçek demokrasi" olarak nitelendirse de hukuk, ekonomi ve siyasi zeminde sağlanamayan istikrar, ülkenin geleceğinde de bir belirsizlik oluşturuyor. Ülkenin sanayileşmiş kuzeyi ile daha az gelişmiş güneyi arasındaki sosyoekonomik kutuplaşma da Kırgızistan'ın temel bir problemi. Nitekim 4 Ekim seçim sonuçlarına göre parlamentonun büyük çoğunluğunu güneylilerin oluşturması, protestoların büyümesinde önemli bir yer tutuyor.

Tacikistan'ın ardından bölgenin ekonomik açıdan en sorunlu ülkesi olan Kırgızistan dış yardımlar, işçi dövizleri ve borçlanmalar üzerinden hareket etmekte. Yeraltı kaynakları açısından da epey fakir olan ülkede işsizlik yüzde 21 seviyelerine ulaşmış durumda. 2005 ve 2010 yıllarındaki devrimlerin ardından ekonomi giderek zayıflarken ülke daha fazla dışa bağımlı hale geldi. Özellikle yeni tip koronavirüsün (Kovid-19) etkisiyle yoksullaşmanın daha fazla belirginleşmesi de toplumsal tepkileri artırdı.

Göçmen işçilerin ülkeye gönderdikleri döviz Kırgızistan ekonomisinde epey önemli bir yer tutmakta. 2016 yılında Rusya'daki göçmen işçilerin Kırgızistan'a 1,7 milyar dolar gönderdikleri, işçi dövizlerinin 2019 yılında gayrisafi yurtiçi hasıladaki oranının ise yüzde 20 gibi yüksek bir rakam olduğu görülüyor. Son yıllarda rublenin değer kaybı ve Rusya'daki çalışma izinlerinin karmaşık ve pahalı prosedürleri sebebiyle işçi dövizlerinin sene bazında oranları azalsa da ülke ekonomisinde hâlâ önemli bir yer tutuyor. Özellikle Kovid-19 sebebiyle Rusya ve diğer ülkelerdeki iş yerlerinin kapanması sebebiyle, Kırgız ekonomisine giren işçi dövizlerinde ciddi bir düşüş yaşanmış durumda.

Kırgızistan'ın Çin'e her geçen yıl artan borcu da epey problemlili bir hal alıyor. Pekin'in ülkede gerçekleştirdiği yatırımlar üzerinden pek çok taviz elde etmesi halk tarafından da tepkiyle karşılanıyor. Kırgız halkı zaman zaman Çin'in sahip olduğu şirketlere yönelik protestolar düzenlese de bürokratik düzeyde daha istikrarlı bir yaklaşım söz konusu. Nitekim protestolar sırasında Pekin yönetimi Çin'in ülkedeki ekonomik çıkarlarının korunmasını talep etti ve yeni dışişleri bakanı da bu konuya dair güvence verdi. Fakat çeşitli maden işletmelerinin kamulaştırılmasını savunmasıyla öne çıkan Caparov'un başbakanlık koltuğuna oturması, yeni dönem için Çinli yatırımcılar nezdinde endişeye sebep oldu.

Güçlü ve kontrolsüz sivil toplum

Kırgızistan'da çok sayıda yabancı uzantılı sivil toplum kuruluşu, vakıf, dernek ve cemaat faaliyet gösteriyor; komşu devletlerde bu organizasyonların rahat bir şekilde hareket etmesi ne kadar zor ise Kırgızistan'da bir o kadar rahat. Türk kamuoyunda da sıklıkla dile getirildiği gibi, Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) üveleri kendilerine Kırgızistan'da geniş bir faaliyet alanı bulmuş

durumlar. Ayrıca Selefi tarikatlar gibi her Hristiyan mezhebinin misyonerleri, Sorosçular ve Budist misyonerler de ülkede varlık gösteriyor. Avrupa Birliği (AB) merkezli pek çok STK ise ülkede bulunan aşevi, yardım kuruluşları ve yetimhaneleri idare etmekte.

Ülkede epey güçlü bir konumda bulunan bu yabancı organizasyonlar, Kırgızistan açısından ciddi bir güvenlik açığı oluşturuyor. Nitekim bu yapıların içinde organize suç örgütleri ve terör yapıları da mevcut. Ne var ki siyasi otoritenin zayıflığı ve güvenlik güçlerinin yetersizliğine ek olarak, her yabancı kuruluşun ülkeye getirdiği sınırlı dövizin bile ekonomi açısından önem taşıması, bu organizasyonların rahatça faaliyet göstermesini sağlamakta. Kontrol edilemeyen bu yabancı uzantılı yapılar Kırgız siyasetine de doğrudan etki ediyorlar.

29 yıllık bağımsızlık döneminde üç devrimle karşılaşan Kırgızistan'da yaşanan son gelişmelerle birlikte ülke ekonomisinin daha kötüye gitmesi beklenirken, bu durum dışa bağımlılığı daha da artıracaktır. Küresel güçlerin yerel aktörler üzerinden ülkedeki çıkarlarını korumaya devam ettiği bu vasatta, Kırgız toplumu sürekli hale gelen iç çatışmalardan dolayı yıpranmış durumda. Ülkedeki zayıf siyasi otorite çok sesliliği ve güçlü sivil toplumu sağlıyor görünse de, istikrarsızlık ve ağır ekonomik şartlar, Kırgızistan'da farklı bir sistem beklentisi doğuruyor. Kırgız toplumunda oluşan bu beklentilere rağmen, tüm bu yaşananlar, ülkedeki istikrarsızlığın önümüzdeki yıllarda da devam edeceğini gösteriyor.



Yorum Yazın

Yorumunuz

Yorum yazma kurallarını okudum ve kabul ediyorum.

Adınız

YORUM GÖNDER

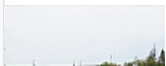
Yorumlar

ABONE OL

Siren seslerinin sebebi belli oldu



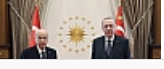
Kanada'da yine çocuk mezarları bulundu



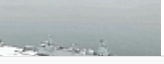
Zelenskiy: Yabancı gönüllü savaşçılar yardıma geliyor



Cumhurbaşkanı Erdoğan, Bahçeli ile görüştü



TCG Anadolu göreve hazırlanıyor



MİLAT

Künye
İletişim



Yazarlar
Gündem
İslam
Politika
Dünya
Video

Ekonomi
Medya
Spor
Röportaj
Sağlık
Hayat

Eğitim
Teknoloji
Kültür-Sanat
Otomobil
Yurt Haberleri
Son Haberler